

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-12>

ON THE QUESTION OF THE INTEGRITY OF THE JUDGE

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОБРОЧЕСНІСТЬ СУДДІ

Mozhaikina O. S.

*PhD in Psychology,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of International, Civil and Commercial
Law, Lawyer
State University of Trade and
Economics
Kyiv, Ukraine*

Можайкіна О. С.

*кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри
міжнародного, цивільного
та комерційного права, адвокат
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Lishchuk O. V.

*Senior Lecturer at the Department
of International, Civil
and Commercial Law, Lawyer
State University of Trade
and Economics
Kyiv, Ukraine*

Ліщук О. В.

*старший викладач кафедри
міжнародного, цивільного
та комерційного права, адвокат
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Чесність є одним із фундаментальних категорій загальної та правничої етики. Однак, не дивлячись на те, що зазначене поняття досить часто зустрічається в різних нормативно-правових актах, які регламентують етичні засади діяльності правників (суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів та ін.), в науковій правничій спільноті воно не знайшло належної уваги. Натомість поняття чесності досить часто перебуває у фокусі уваги вчених-психологів та філософів. Зокрема, Л.О.Котлова розуміє під чесністю індивідуальний прояв совісті в міжособистісних стосунках. За переконанням авторки вона є основою довіри людей один до одного [1, с. 100].

Чесність є багатогранним поняттям, яке можна розрізнити на суб'єктивну та об'єктивну, особисту та професійну.

Суб'єктивна чесність передбачає відповідність поведінки особи власним ідеалам, незалежно від того, якими вони можуть бути. У цьому контексті виникає питання, чи має людина, яка бреше сама собі, моральну чесність. Якщо припустити, що моральна чесність полягає у простій узгодженості поведінки з суб'єктивними переконаннями, то навіть особу, яка постійно вчиняє протиправні дії, можна було б назвати такою, якій притаманні моральна чесність. Однак, ми ж цього

не робимо, оскільки моральна чесність вимагає звернення й до зовнішніх оцінок.

Чесність в об'єктивному сенсі означає життя в гармонії із собою, яке вимагає прагнення дивитися правді в очі. Цей особливий зв'язок між особою і правдою у її внутрішньому житті також має важливе соціальне значення. Чесна людина – це та, яка може довіряти собі, а отже, заслуговує на довіру від інших. Дана категорія пов'язана з інтернаціоналізацією норм і цінностей, які стають частиною характеру людини, тим самим гарантуючи стабільність і передбачуваність поведінки.

Особиста доброчесність є моральною якістю, яка зазвичай асоціюється з виконанням різних соціальних ролей, зберігаючи при цьому узгодженість між ними на рівні цінностей та чеснот. Тобто, мова йде про чесність як в особистих, так і у професійних відносинах, як з близькими родичами, так і з незнайомими особами. Своєю чергою професійна доброчесність передбачає узгоджене та послідовне виконання довірених функцій відповідно до їх цілей та цінностей. Таким чином, професійна доброчесність стосується як внутрішньо-професійних відносин, так і відносин між представниками певної професії та інших осіб.

У випадку суддівської діяльності професійна доброчесність стосується відносин суддів із суспільством. Варто зауважити, що поняття доброчесності згадується у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» лише один раз у ст.83, де вона виступає одним із критеріїв кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) [2]. У той же час у ст.3 Кодексу суддівської етики визначено, що суддя має докладати зусиль, щоб на думку звичайної розсудливої людини (законослухняної людини, яка, будучи достатньою мірою поінформованою про факти та процеси, що відбуваються, об'єктивно сприймає інформацію та обставини зі сторони) його поведінка відповідала високому статусу посади та не викликала обґрунтованих сумнівів у його доброчесності [3].

Як видно з наведеного, ні Закон України «Про судоустрій і статус суддів», ні Кодекс суддівської етики не містять визначення поняття доброчесності, що може, своєю чергою, впливати на різне його тлумачення та розуміння, створюючи при цьому певні проблемні ситуації. В той же час не можна оминати увагою правову позицію Верховного Суду щодо даного поняття і викладеного у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 29.09.2022 р. у справі № № 9901/230/19, де зазначено, що доброчесність є ключовою категорією у формуванні морально-етичного образу суддів, запорукою формування довіри народу до суддів та судової влади в цілому [4].

Саме доброчесність є ключовою категорією у формуванні морально-етичного образу суддів, запорукою формування довіри народу до суддів та судової влади в цілому. І далі Верховний Суд визначає, що доброчесність – це необхідна морально-етична складова діяльності судді, яка, серед іншого, визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго ставлення до сторін у справах та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та здійсненні правосуддя [4].

Поряд із зазначеним доцільно зауважити, що суддівську доброчесність можна розглядати як у негативному сенсі, що, наприклад, виражається заборонаю щодо поєднання суддівської діяльності з іншими видами діяльності, а також й у позитивному сенсі, що виражається, наприклад, вимогою визначити свою позицію з поєднанням належного ставлення та поведінкою як у приватному, так і у публічному та професійному житті. Таким чином, позитивний аспект професійної доброчесності судді, ґрунтується на поєднанні особистої та професійної доброчесності. Будь-які дії судді, які здійснюються під час виконання професійних обов'язків, є важливими, оскільки ці дії відображають не лише фаховість у галузі права, а й відображають їхню правову культуру, що має першочергове значення для розвитку стандартів професійної суддівської етики [5, с. 42].

Доброчесність є надзвичайно важливою чеснотою, оскільки вона легітимізує професійні функції, роблячи їх надійними. Це особливо важливо у контексті професій, що вимагають суспільної довіри. Можна розрізнити довіру до конкретної особи, яка виконує професійні обов'язки, та довіру до установи, яку вона представляє. Довіра до установи, як правило, передує довірі до її представників і спирається на те, що певна судова справа буде розглянута і вирішена справедливо, незалежно від того, який саме суддя виносить рішення. Таким чином негативні випадки порушення певним суддею принципу доброчесності підриває не лише довіру до конкретної особи, а до правосуддя у цілому. Довіра до правосуддя пов'язана з концепцією інституційної доброчесності, яка визначається професійними цілями та її внутрішніми цінностями. У випадку суддівської діяльності, інституційні цінності включають в себе судову незалежність, неупередженість та інституційну доброчесність.

На завершення варто додати, що попри наявність правового регулювання суддівської етики у цілому Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Кодексом суддівської етики тощо, необхідно враховувати, що етичні норми не можуть бути сталими, отже, мають бути постійно у фокусі уваги правничої спільноти, постійно вдоско-

налюватися на основі вже наявних та враховувати результати практичної діяльності [6, с. 62].

Література:

1. Котлова Л. О. Сучасні дослідження чесності в психології. *Актуальні питання сучасної психології: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції*, 2019. С. 100–103.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Кодекс суддівської етики. Затверджено на XI черговому з'їзді суддів України 22.02.2013 р. (із змінами від 18.09.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 вересня 2022 року у справі № 9901/230/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106788149>
5. Можайкіна О. С., Коляда С. В., Ліщук О. В. Суддівська етика як нормативно-ціннісний компонент правової культури судді. *Матеріали Міжнародної наукової конференції: Вплив штучного інтелекту на розвиток юридичної науки (25–29 серпня 2025 р. Рига, Латвійська Республіка)*: Рига, Латвія : Видавництво Baltija, 2025. С. 40–43.
6. Можайкіна О. С., Кононець О. М. Етичні аспекти діяльності медіаторів. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 61–66.